

Bibliopolium

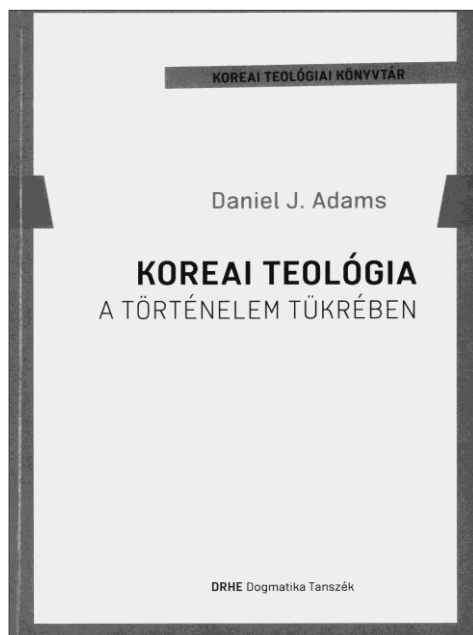
Daniel J. Adams: *Koreai teológia a történelem tükrében*

Fordította Bölcskei Erzsébet. Debreceni Református Hittudományi

Egyetem, Dogmatika Tanszék, Debrecen 2018,

ISBN: 978-615-5853-04-3 (355 old.)

Sok teológiai tárgyú kötet ismertetésének visszatérő motívuma, hogy az olvasó hiánypótló munkát vehet a kezébe. Nincs ez másként vagy talán még hangsúlyosabban érvényes ez Daniel J. Adams könyvének esetében, amely 2011-ben egyszerre jelent meg Koreában és az Amerikai Egyesült Államokban, néhány esztendeje pedig magyar nyelven is elérhető. A szerző személyesen szembesült könyvének témájával, amikor előbb 1990–91-ben, utóbb pedig 2010–11-ben tevékenykedett tanárként a szöuli Presbiteriánus Főiskola és Teológiai Szemináriumban. Munkáját kiválóan alkalmas kézikönyvként használhatják azok a teológiai oktatók és hallgatók, illetve lelkipásztorok, akik releváns információkat kívánnak szerezni a koreai keresztyénségről. A mű olvasmányos. Már szerkezeti felépítése is mutatja, hogy rálátást nyújt a téma egészére, de az egyes fejezetek külön-külön is tanulmányozhatóak. A kötet hasznos és tanulságos olvasmány lehet mindazok számára is, akik többet szeretnének megtudni a koreai keresztyénség kialakulásáról, fejlődéséről, küzdelmeiről, és hasznos élményt nyújthat annak felfedezése, hogy mennyi hasonlóság van a koreai és a magyar keresztyénség (és nemzet) sorsának alakulása között,

annak ellenére, hogy az ottani keresztyén egyházak jóval rövidebb történelmet tudhatnak maguk mögött.

A szerző tizenhat fejezetre osztotta fel munkáját. Az első három fejezet bevezetést nyújt Korea történelmébe, vallási kultúrájába és a keresztyén misszió megjelenésének körülményeibe, majd fejezetről fejezetre ismerteti a koreai teológiai gondolkodás legjelentősebb átlomásait, képviselőit, kialakulását és fejlődését napjainkig.

A Koreai-félsziget valamikor egy ország volt, amelynek szorgalmas és békészerető lakói földrajzi adottságukból

fakadóan nem kívántak tovább terjeszkedni. A keresztyénség viszonylag későn jutott el a Koreai-félszigetre, ahol már létezett három olyan vallási és etikai hagyomány, amely az itteni kultúra szerves részét képezte. Ez a három hagyomány a sámánizmus, a buddhizmus és a konfucianizmus volt. A koreaiak a sámánizmusnak köszönhetik alapvető vallási öntudatukat, amelyet a természet iránti mély tisztelet, illetve a szellemvilágba vetett erős hit jellemez. A koreaiak klasszikus kultúrája a buddhizmus javára írható, beleértve az építészetet, a zenét, a táncot és a képzőművészeteket. A konfucianizmus és annak későbbi formája, a neokonfucianizmus pedig a koreai társadalmi szerkezetet, a családi életet és jogrendszert alapozta meg.

A sámánizmus Ázsia egyik ősi vallása, amely a Koreai-félszigeten kívül Szibériában, Mongóliában, Mandzsúriában, Japánban és az ural-altáji néptörzseknél is elterjedt. (A keresztyénség felvétele előtt a magyar törzsek vallása is a sámánizmus volt.) Számos hatása mai napig fellelhető a koreai keresztyénségben. Ilyenek például az egész éjszakán át tartó imaalkalmak, a hegyekben kialakított imaházak, az ördögűzés gyakori alkalmazása, a testi egészségre és anyagi áldásokra fektetett hangsúly, illetve a buzgó imádkozásnak az a gyakorlata, amely által az imádkozó intenzív érzelmi állapotba kerül.

A buddhizmus Kr. u. 372-ben, Kínán keresztül jut el Koreába a buddhista misszionáriusok által. Míg a kö-

zék korban a keresztyénség jellemezte Európát, addig Koreában a buddhizmus terjedt el, és a Kr. u. második évezredre hivatalos állami ideológiává lett. A buddhizmus ráépült a sámánizmusra és megtartotta annak egyes elemeit. Mivel a buddhizmus királyi támogatást élvezett, virágkorukat élték a művészetek, és így komoly fejlődés bontakozott ki a szobrászat, az építészet, a zene és a tánc, a festészet és a költészet területén. A szerzők fatáblákra vésve adták ki írásaikat. (Manapság igen komoly erőfeszítéseket tesznek a buddhista templomok és a kulturális emlékek megóvása érdekében, és a turistákat arra bátorítják, hogy buddhista templomok szálláshelyeit vegyék igénybe. A koreai klasszikus kultúra és a buddhizmus elválaszthatatlanok egymástól. A hangsúly az építészet, szobrászat és szépművészet megóvására esik.)

Úgy tartják, hogy vannak koreaiak, akik a sámánizmus hívei, és vannak olyanok is, akik a buddhizmus vagy éppen a keresztyénség hívei, viszont a koreaiaknak az a közös vonása, hogy mindenki a konfucianizmus híve. Ennek az az oka, hogy a konfucianizmus sokkal inkább etikai hagyomány, mintsem vallási hit- és gyakorlatrendszer. Korea a konfucianizmusnak, illetve a neokonfucianizmusnak köszönheti társadalmi és politikai berendezkedését, család-szerkezetét, valamint számos mindennapi viselkedésformáját és szokását. A konfuciánus értékek először Kínán keresztül érkeztek Koreába, amelyeket eredetileg Konfucius (Kung Fu-Ce, Kr.

e. 551–479) kínai bölcs tanított. Ő lényegében humanista volt, aki a személyiség művelését hirdette, és aki hitt mindazokban a lehetőségekben, amelyek az emberi lényben mint egyénben, a családtagban, a társadalom tagjában, az ország polgárában és a világközösség tagjában rejtőznek. A konfuciánus eszmerendszer alapjaihoz tartozik többek között a szülők iránti tisztelet, az emberségesség és az öt emberi viszony: az uralkodó és az alattvaló, az apa és a fiú, a férj és a feleség, illetve a testvérek és a barátok közötti kapcsolat. Ez a rendszer nem egyenrangú kapcsolatokról, hanem alá-fölé rendeltségi viszonyokról szól még a barátság esetében is: az egyik barát idősebb, ezért a fiatalabb alárendelt helyzetben van.

A neokonfucianizmus a 14. század végén, a 15. század elején, a hatalomra kerülő Csoszon-dinasztia idejében bontakozott ki Koreában, s a keresztyénség megjelenéséig szinte kizárólagosan határozta meg az emberek vallási, társadalmi, kulturális, politikai és gazdasági életét. A konfucianizmus és neokonfucianizmus nagy hatást gyakorolt a keresztyén gondolkodásra is. A legtöbb gyülekezet szellemisége teljes mértékben konfuciánus: szigorú hierarchia, a nők korlátolt szerepe és a teológiai gondolkodás eredendő konzervativizmusa jellemzi ezeket. Emellett arra is hajlamosak, hogy a Bibliát és általában a vallásos jellegű szövegeket szinte betűről betűre kövessék. A nyugati teológiai gondolkodással szemben a koreait a konzervativizmus jellemzi. Sok közös-

ségben erős kételkedéssel fogadják az új teológiai fejleményeket, és inkább az első reformátorok, Kálvin és Luther tanításához ragaszkodnak.

A koreai keresztyénség történetének kezdeteit nem Koreában, hanem Kínában kell keresnünk, az olasz Matteo Ricci (1552–1610) jezsuita misszionárius, majd az őt követő jezsuiták munkásságának köszönhetően. Matteo Ricci Itáliában és Portugáliában kapott alapos kiképzést, majd előbb Indiába, innen pedig Kínába ment, és Pekingben szolgált haláláig. Egyik kínai nyelven megjelent könyve a Kínába utazó diplomaták és kereskedők révén jutott el Koreába. A keresztyénség tanai lassan, de biztosan terjedtek a koreai értelmiség körében. Hosszabb időre volt szükség, míg a kínai nyelvet nem ismerő szélesebb olvasói réteg számára elérhetővé lett az első koreai nyelvű, *hangul* betűs keresztyén írás. A keresztyénség koreai elterjedését az a vita akadályozta, amely a konfuciánus ősök tisztelete (szülőtisztelet) és a keresztyénség tanításai kapcsán bontakozott ki. Ennek az lett a sajnálatos eredménye, hogy a 18. század végén a kínai császár kitiltotta a jezsuitákat Kínából. Ez pedig arra bátorított fel egyeseket Koreában is, hogy az uralkodónál keresztyénellenes rendeletet eszközöljenek ki. A 19. század első felében több ízben is súlyos keresztyénellenes üldözések bontakoztak ki, amikor a hitüket megtagadni nem hajlandó keresztyének mártíromságot szenvedtek, mások pedig társadalmi pozíciójuktól megfosztva és minden ja-

vukat hátrahagyva a helyvidéken talál-
tak menedéket. A helyzet csupán a 20.
század első éveiben oldódott meg; ad-
dig pedig bujdosó, látens keresztyén-
ségről beszélhetünk.

A protestáns misszió száz eszten-
dővel a koreai katolikus keresztyénség
létrejötte (1784) után indult be. Ennek
első mozzanata az volt, hogy egy So
Sang-Yun nevű kereskedő Szentírást
hozott be Koreába, s egy évvel később,
1885-ben megérkezett a két első pro-
testáns misszionárius: Horace Grant
Underwood presbiteriánus és Henry
Gerhard Appenzeller metodista lelki-
pásztor. Mindketten az evangelizáció-
ra fektették a legnagyobb hangsúlyt, de
iskolákat, kórházakat is alapítottak, és
számos szociális jóléti programot kez-
deményeztek. A holisztikus missziói
nézetekhez hozzátartozott az első pro-
testáns egyetemek megalapítása is, és
a koreaiak nyitottan fogadták a nyugati,
vagyis az Amerikai Egyesült Államok-
ból érkező keresztyén missziót. Az or-
voslás terén korábban gyógyíthatat-
lannak vélt betegségek, például a kolera
orvoslásának és a hátrányos helyzetű
társadalmi csoportok felkarolásának po-
zítív volt a visszhangja, és néhány évvel
később ébredési hullám kezdett kibon-
takozni, amely 1907-ben érte el csúc-
pontját. A spontán folyamat egyetlen
misszionárius nevéhez sem köthető, és
egyedülálló a koreai egyháztörténetben.
Léteztek azonban bizonyos társadalmi
körülmények, amelyek elősegítették az
ébredés mozgalmának kibontakozását.
Az orosz–japán háborút (1904–1905)

követően a japánok megszállták Ko-
reát, és a koreaiak úgy érezték, hogy
nemcsak a nemzeti függetlenségüket
veszítették el, hanem a nemzeti méltó-
ságuktól is megfosztották őket. Az
elfojtott érzelmek felszabadultak, és az
1907-es *nagy ébredés* a nemzeti katarzisz-
nak lett a kifejeződése. Koreaiak száz-
ezrei tartottak bűnbánatot: megbánták
a japánok ellen táplált gyűlöletüket, és
lelkileg megújulva elkötelezték magu-
kat a keresztyénség, a misszió és evan-
gelizáció iránt. Ennek gyümölcse ha-
mar meg is mutatkozott egyházukban:
rövid időn belül megháromszorozód-
ott a tagok és a misszionáriusok szá-
ma, a gyülekezetek száma pedig meg-
duplázódott.

A közélet terén is beindult folyama-
tok az 1919. március 1-i *függetlenségi moz-
galomban* csúcspontot ki. (Ez lett Dél-
Koreában az egyik lefőbb nemzeti ün-
nep.) Míg az 1907-es nagy ébredés egy
spontán módon kibontakozó esemény
volt a koreai keresztyénség történeté-
ben, addig a függetlenségi mozgalom
gondos tervezés és kivitelezés eredmé-
nyeként indult be. Bár a mozgalom nem
tudta elérni kitűzött célját, a japánoktól
való függetlenedést (szigorú megtorlá-
sok, bebörtönzések és kivégzések is kö-
vetkeztek), ez mégis fordulópontnak bi-
zonyult mind a koreai emberek, mind
a protestáns egyházak életében. A moz-
galom nyomán összefonódott a protes-
táns keresztyénség és a nacionalizmus,
és világosság vált, hogy az egyház nem
elszigelten él a világtól és annak prob-
lémáitól. Az 1919-es függetlenségi moz-

galom fordulópontot jelentett a koreai protestáns egyházak történelmi öntudatában is. A protestánsok számára az 1907-es nagy ébredés és az azt követő növekedés alakította ki az egyik pólust, az 1919-es függetlenségi mozgalom pedig a másikat. Az egyik oldalon feltűntek azok a hívek, akik úgy értelmezték a teológiát, mint amely az evangelizációnak, a misszionának és az intézményes egyház fenntartásának feladatában kell megnyilvánulnia. A másik oldalon pedig azok jelentek meg, akik szerint a teológia a társadalom átalakítását, a politika megváltoztatását és az igazságosság megvalósításának teljesítésére indít. Az előbbieket az egyház ügye foglalkozta, az utóbbiakat pedig a társadalom és a nemzet.

Az egyház növekedése magával hozta a teológiai irodalom iránti élénk érdeklődést. A biblikus teológiai tárgyak mellett leginkább rendszeres teológiai művekre lett volna szükség, amelyek összefoglalják a protestáns keresztyén hit minden ágát, és világos tanítást nyújtanak a hit kérdéseiben. Presbiteriánus részről Park Hyong-Nyong teológiai tanár, metodista részről Chung Kyong-Ok írtak egy-egy rendszeres teológiai művet. Mivel az előbbi szerző a konzervatív álláspontot képviselte, az utóbbi pedig a liberális, a modern teológiai irányzatokat, olyan teológiai vita vette kezdetét, amely megtermékenyítően hatott és hat ma is a koreai protestáns teológiai gondolkodásra. Azonban a 20. század első felének legmeghatározóbb koreai nyelven írt rendszeres teológiai

műve egy amerikai presbiteriánus misszionárius, John C. Crane (1888–1964) tollából született, amely nemcsak a koreai és ázsiai teológiai gondolkodásra fejtett nagy ki nagy hatást, hanem a világ szinte valamennyi presbiteriánus egyházára. (Európára nem gyakorolt hatást, és számunkra ezért sem ismert a munkája.) Crane évtizedekig dolgozott rajta. Angol fordítása 1953-ban jelent meg: John C. Crane: *Systematic Theology*. Specialized Printing Co., Gulfport, MS 1953.

Crane azoknak a protestáns teológusoknak a nyomdokain járt, akik a 19. század utolsó évtizedeiben vetették papírra rendszeres teológiájukat, és az volt a közös vonásuk, hogy mindannyian a Westminsteri Hitvallást tekintették vezérfonaluknak. (A 20. század elején Tavasz Sándor kolozsvári rendszeres teológiai tanár is hasonlóan járt el, amikor rendszeres teológiáját a Heidelbergi Káté felépítését követve írta meg.) Crane nem titkolta, hogy munkája mások nézeteinek és teológiai gondolkodásának gyűjteménye. Az őt ért hatások közül érdemes megemlíteni Louis Berkhof (1873–1957) holland származású amerikai teológust, akinek rendszeres teológiai gondolkodása feltűnően hasonlít a szintén holland Herman Bavinck (1854–1921) teológuséhoz, és ezért a 19. századi holland protestáns rendszeres teológiai gondolkodás nemcsak a 20. századi koreai protestánsok teológiai gondolkodására gyakorolt különösen nagy hatást, hanem a presbiteriánusokéra is szerte a világon.

John C. Crane munkája tulajdonképpen a református hitvallások konzervatív kálvinizmusának összefoglalását nyújtja úgy, amiként azt a hajdani princetoni teológiai, illetve a holland kálvinista hagyományokban értelmezik. A Princetoni Egyetemhez kapcsolódó „régí princetoni teológia” a 19. századi presbiteriánus teológiai gondolkodást jellemezi. Ennek főbb vonásai: a Szentírás iránti tisztelet, különös tekintettel a Biblia tévedhetetlenségébe vetett erős hitre; református hitvallásosság, illetve a Westminsteri Hitvallásban való erős hit; az evangelizáló szellemiséggel ötvözött elmélyült személyes kegyesség; és a mély beágyazottság a 19. század társadalmi és kulturális közegébe.

Korea a II. világháborút követően szabadult fel a japán fennhatóság alól, de a nagyhatalmak döntését követően két külön országra szakadt. Ekkor született meg Dél-Korea, ahol a háborút követően az úgynevezett indigenizáció fogalma került a tudományos teológiai érdeklődés homlokterébe. A kifejezés tartalmát így lehet a legegyszerűbben meghatározni: egy kultúrával valamilyen módon be kell fogadtatni egy másik kultúrát. A koreai teológusok élénk vitákat folytattak e kérdést illetően, és felerősödött az a vélemény, hogy a miszionáriusok nem vették igazán figyelembe, milyen folyamatok zajlottak már több ezer éve abban a koreai közösségben, amelyet tanítani, jobbítani szeretnének. Többen adtak hangot annak a véleménynek, hogy elfogadást és tiszteletet tanúsítva kellene hozzáállni a ha-

gyományos koreai kultúrához. Például újra kérdéssé lett az ősök tisztelete, amelyet a koreai társadalom még a konfucianus és neokonfucianus vallási hagyományokból hozott magával. Voltak olyan teológusok, akik szerint egyértelmű különbséget kell tenni a vallási rítusok és az erkölcsi kötelességek között, s ezért az ősök tisztelete csupán erkölcsi tisztelet, a gyermeki áhítat jele, tehát nem számít bálványimádásnak. A megemlékező rítusok nem vallásos természetűek, hanem az etika világába tartoznak: nem vallási szertartások, hanem etikai vagy erkölcsi folyamatok.

Yun Sung-Bum (1916–1980), aki Svájcban Karl Barth tanítványa volt, úgy vélekedett ebben a kérdésben, hogy az embernek elsősorban önmagát, illetve saját kulturális örökségét és közegét kell ismernie. Az embernek mindig rendelkeznie kell egyfajta nemzeti és kulturális méltósággal, mert aki megveti önmagát vagy saját népét, az más népekre is megvetéssel tekint. Emiatt pedig képtelen lesz megfelelő emberi kapcsolat kialakítani, hanem kizárólag csak alá- és fölérendeltségi viszonyokat. Yun Sung-Bum teológiai gondolkodását jelentősen meghatározta a konfucianizmus, amelynek fogalmai közül a *cheng*, az őszinteség, a nyíltszívűség fogalmát emelte át a keresztyén tanításba. A konfucianizmusra úgy tekintett, mint etikai rendszerre, nem pedig vallásra, és a konfucianizmusnak annak tudatában hagyott teret gondolkodásában, hogy társadalmi, valamint kulturális beágyazottságát tekintve tulajdonképpen vala-

mennyi koreai embert konfuciánusnak lehet nevezni.

Mások úgy vélekedtek, hogy a koreai keresztyének nem egy olyan Istenben hisznek, akit az első misszionáriusok cipeltek be a poggyászuikkal Koreába, hanem olyanban, aki már jóval a misszionáriusok megjelenése előtt is jelen volt és munkálkodott történelmükben. Közülük kerültek ki azok, akik a buddhizmus, a sámánizmus vagy a taoizmus vizsgálatát abból a szempontból helyezték érdeklődésük homlokterébe, hogy mi az, ami összeegyeztethető vagy azonos köztük és a keresztyénség között. Ez nem különböző vallási, filozófiai és műveltségi irányok, illetve elemek szinkretista elegyítésével vagy összehangolásával alkotott teológiai gondolkodást jelentett, hanem inkább egy olyan irányzatot, amelyben a koreai keresztyén teológia művelése a vallástudományokba hajlott át.

Érdekes megközelítést nyújt Kim Kyoung-Jae felfogása is, aki Utrechtben folytatott doktori tanulmányokat. Az ő nézete szerint a keresztyén egyház és az evangélium nem egy és ugyanaz. Következésképpen az evangélium nem kizárólag a keresztyénségen belül lelhető fel, hanem más vallásokban is. Disszertációjában négy modellt vizsgál meg: a magvetőjét, az élesztőjét, a konvergenciáját és a faoltását. A magvető modell azt a hagyományos konzervatív nézetet írja le, amely szerint az evangélium üzenete mag, amelyet ellenséges vallási környezetben vetnek el. A magvető modellt a hagyományos vallások teljes

elutasítása jellemzi. Az élesztőmodell ennél haladóbb nézetet képvisel, amely szerint az evangélium behatol a társadalomba és kultúrába, és az élesztőhöz hasonló módon segíti elő a változást. Ebben a modellben elfogadottak a hagyományos vallások, viszont az evangéliummal való találkozás változást idéz elő ezekben a vallásokban. A konvergenciamodell a társadalom szociálpolitikai aspektusaira összpontosít, és az a hit fogalmazódik meg benne, hogy az evangéliumi üzenet közelít (konvergál) a társadalom elnyomott osztályainak valóságához, és ezáltal a keresztyénség és a hagyományos vallások együttműködhetnek a társadalmi változás elérése érdekében. A faoltási modell szerint az evangélium és a hagyományos vallások egymással „olthatók”, akárcsak a gyümölcsfák, vagyis közös spiritualitást és vallási kultúrát lehet belőlük létrehozni. Kim Kyoung-Jae szerint a faoltási modellben két élő fáról van szó, s ezért ez a modell dinamikus, feldolgozó és dialektikus. Egy élő lény átalakulásáról van szó, amely növekszik, és új életet teremt. A keresztyén evangélium beültetése egy nem keresztyén kultúrába nem azt jelenti, hogy a kopár földre ültetjük el a keresztyén kultúra fáját. Inkább olyan folyamat, amelynek során olyan fába oltjuk át az evangéliumot, amely már régóta abban a földben növekszik.

Miközben az indigenizációs viták zajlottak a koreai protestáns teológiai térben, tovább mélyült a konzervatív és a liberális teológia között fennálló

hasadás. A konzervatív protestáns teológia atyjaként is számontartott Park Hyung-Nong (1887–1978) a régi princetoni teológia és Louis Berkhof hatása alatt fogalmazta meg konzervatív álláspontját rendszeres teológiai munkájában. Felfogása szerint a Szentíráshoz való hozzáállás alapján lehet a legjobban megismerni, hogy ki milyen teológiai álláspontot képvisel. Aki a Bibliát tekinti az emberi intellektus, érzelem és életgyakorlat egyetlen normájának, az konzervatív. Aki pedig úgy tekint az emberi értelemre, a vallási élményre és a gyakorlati szükségre, mint ami megelőzi Isten kijelentését, az nem konzervatív. A koreai konzervatív teológiáról ugyanakkor az is elmondható, hogy az élénk érdeklődést mutatott és mutat az európai reformátorok munkássága iránt, és gyakorlatilag mindmáig életben tartja Kálvin, Luther és a többiek tanításait a koreai egyházi és teológiai köztudatban.

E felfogással szemben Kim Chai-Choon (1901–1981), aki Park Hyung-Nong kortársa volt, arra az álláspontra helyezkedett, hogy a teológia tanulmányozásának szabadságát, a bibliakritika alkalmazását, az eltérő teológiai elméletek megismerését és az ökumenizmust kell hangsúlyozni, és elutasította a Biblia tévedhetetlenségének gondolatát. Nézetei mögött az a felfogás húzódott meg, hogy a jelen helyzetben a koreai keresztyénségnek nem az első misszionáriusok teológiáját kellene megőrizniük, és nem kell szolgai módon lemásolniuk a múlt teológiáját. Elérke-

zett az idő, amikor a koreaiaknak saját kezükbe kell venniük teológiai intézményeik irányítását, s emellett saját maguknak kell megfogalmazniuk teológiájukat.

Vannak azonban olyan teológusok is, akik a középutas megoldást választják, vagyis a magukénak vallják mind a konzervatív, mind a liberális teológiai nézeteket. Nagy hangsúlyt kapott az evangelizáció, viszont az ökumenizmust sem hanyagolták el. Tulajdonképpen egyfajta holisztikus, a teljességre, az egészre törekvő teológiát képviselnek. Rhee Jong-Sung (1922–2011) meghatározásában a holisztikus teológia evangéliumi és biblikus, református és ökumenikus, koreai, ázsiai és globális, dialogikus. A holisztikus teológia az egyházat és az Isten országát szolgálja, olyan missziói szemléletet vall, amely történelmileg tájékozott, aktívan részt vesz a társadalom életében és reagál az ott jelentkező problémákra. Míg Rhee Jong-Sung teológiai tanárként tudományosan foglalkozott a teológiával, bajtársa, Han Kyung-Chik (1902–2000) lelkipásztor gyakorlatba ültette az elméletet. Irányítása alatt a Youngnak Presbiteriánus Gyülekezet hosszú éveken keresztesül Korea, sőt az egész világ legnagyobb presbiteriánus gyülekezte volt, amely több mint 60 000 tagot számlál. Ez volt Koreában az első mega-church (óriásgyülekezet), és később minden ehhez hasonló kezdeményezés ennek a példáját követte. Han Kyung-Chik teljes szolgálati ideje alatt következetesen hirdette, hogy a keresz-

tyénség az élet vallása: több a doktrínáknál, a hitvallásnál, az erkölcsi tanításnál, a szertartásoknál. Szolgálatát a teológiai képzelőerő és a lelkipásztori innováció jellemezte, amely mindmáig tanulságos a világ bármely pontján élő lelkipásztorok számára.

Míg a presbiteriánus, a metodista és a római katolikus felekezet elszántan buzgólkodott az evangélium szolgáltaiban, Koreában is megjelent egy olyan irányzat, amelyet Európában neoprotesztantizmusnak szoktunk megnevezni. A korábbi misszionáriusok után Koreába is megérkezett az amerikai pünkösdi karizmatikus mozgalom. Ennek Cho Yonggi (1936–2021) lelkipásztor volt emblematikus helyi képviselője, akinek gyülekezete mára a félmillió tagot közelíti, de az országsszerte létrejött leánygyülekezetekkel együtt a legóvatosabb becslések szerint is 7-800 000-re tehető összlétszámuk. Cho Yonggi teológiája a klasszikus pünkösdizmus, a gyülekezetnövekedés és az amerikai pozitív gondolkodás keveréke. Az óriásgyülekezet hatása mára olyan méreteket öltött, hogy az elmúlt két-három évtizedben a pünkösdizmus egyes elemei a többi koreai gyülekezet egyházi életébe is beszüremkedtek. Cho Yonggi bővelkedési evangéliuma azért is jelentett vonzalmat Korában, mivel a koreaiakat mindig is lenyűgözte a siker, és erős vágy él bennük grandiózus cselekedetek véghezvitelére.

Az eddig megismert koreai teológiai felfogások mellett mindenképpen meg kell említeni azt az irányzatot is, amely

különösen nagy hatást gyakorolt a 20. századi Koreára. Az irányzat a *minjung* (néptömegek) elnevezést kapta. A minjung olyan alsóbb osztálybeli emberek csoportja, akiknek életét a társadalmi elnyomás, a gazdasági kizsákmányolás és a társadalmi hátrány jellemzi. Isten az ő oldalukon áll. A minjung a koreai közegben felelhető erőforrások segítségével kívánt létrehozni egy olyan keresztény teológiát, amelyet valódi koreai teológiának lehet nevezni. A felszínes szemlélődő könnyen összefüggést láthat a marxizmussal kevert teológiai gondolkodás vagy a latin-amerikai felszabadítási teológia között, erről viszont nincs szó. A minjung teológiai megközelítés mögött a koreai nép saját tapasztalatai húzódnak meg. Erre a *han* kifejezést használják, amely az elnyomást és az ezzel együtt járó, halmozott szenvedéstan tapasztalatokat jelenti, és ez alacsony önbecsülést, kétségbeesést, reménytelenséget és önpusztító életformát (alkoholizmus, drog, erőszak) eredményez. Történelme során a koreai nép számtalanszor megtapasztalta a hant, és pedig olyannyira, hogy az sokak életébe beleivódott. Vagyis a minjung teológia elsődleges forrása általában az emberi tapasztalat, a han megélése. Az indukzív következtetés jellemzi, ahol a teológiai igazság az emberi tapasztalatból nő ki az isteni kijelentéssel kölcsönhatásban.

Az irányzat az utóbbi évtizedekben kezdett feledésbe merülni. Mivel már megtörtént Korea demokratizálódása, illetve a középosztálynak egyre jobban

megy a sora, és egyre nagyobb befolyással rendelkezik, a legtöbb gyülekezeti tag már nem tart igényt a minjung teológiára, s talán éppen azért kezd feledésbe merülni, mert sikeresen teljesítette a maga feladatát.

A sámánizmusban központi szerepük volt a nőknek, ugyanis Koreában majdnem kizárólag női sámánok voltak, akik vagy öröklés, vagy a szellemek elhívása útján lettek *mundangok*. A buddhizmust kevésbé érdekelte a nemi identitás, viszont a konfucianizmus és a neokonfucianizmus által tanított fölé- és alárendeltségi viszonyban alárendelt szerep jutott a nőknek. Ez nem változott a keresztyénség elterjedésével. A 20. század vége felé egyre többen emelték fel hangjukat amellet, hogy a nők alárendeltségének nincs helye a keresztyénségben. Mivel hangjuk ellenállásba ütközött, Dél-Koreában is kezdett kibontakozni a feminista teológia. Képviselői arra emlékeztettek, hogy már a sámánizmus idején sem gyakorolták valamelyik nem hátrányos megkülönböztetését. Bár a 21. századra a koreai nők helyzete jelentősen megváltozott, a feminista teológia értékes felismerésekkel járul hozzá a teljes koreai teológiai képhez.

A koreai egyházaknak napjainkban több mint háromszáz teológiai intézete, nagyjából ötvenezer lekipásztora és közel negyvenezer gyülekezete van. A missziót az is elősegítette, hogy Koreában nincsenek nemzetiségek, csak egyetlen nemzet és nyelv létezik, s így a Biblia terjedésének útja is simább

volt. Az egyház növekedését azok az igehirdetők alapozták meg, akik nemcsak szavukkal, hanem életvitelükkel is bizonyították a Jézus Krisztus iránti elköteleződésüket. Közülük sokan szenvedtek el mártírhalált az elmúlt évszázadokban. Az igehirdetés megismertette a koreaiakkal Krisztus megváltásának evangéliumát és meghirdette Jézus etikáját, amely új mércévé vált. A misszió gondot fordított a nevelésre, az oktatásra, a koreai emberek pedig érdekeltek voltak gyermekeik színvonalas oktatásában. Az alsó és felső osztályok tanulói számtalan összejövetel közül válogathatnak, a középiskolásokat, a főiskolásokat és egyetemistákat imaórára, bibliaórára hívják. A gyülekezetek prosperálását az is magyarázza, hogy a tagok olyannyira elkötelezik magukat Krisztus szolgálatára, hogy sokan ezt vallják: a gyülekezeti élet és szolgálat az igazi munkájuk, és a foglalkozásuk csak másodlagos lehet.

A színvonalas koreai teológiai oktatás a világ minden tájáról vonzza azokat, akik alap- és magiszterképzést kívánnak elvégezni vagy éppen doktori tanulmányokat akarnak folytatni, s ez arra enged következtetni, hogy Korea valószínűleg a nemzetközi teológiai tanulmányok új központjává lesz. A világ legnagyobb presbiteriánus teológiai szemináriuma jelenleg Koreában működik.

Az utóbbi években viszont már azt is lehet észlelni, hogy a szekularizáció, a gazdasági növekedés hozta életszínvonal-növekedés megtorpantotta a gyü-

lekezeti növekedést, és hogy a lényegesen kevesebb gyermekszületés miatt a koreai társadalom vészesen elöregedőben van. Hogy mik lesznek ezeknek a hosszú távú következményei, pillanatnyilag még nem lehet megjósolni, de

ezek bizonyára motiválni fogják a koreai keresztyénséget, hogy Isten segítségével megoldásokat találjanak orvoslásukra.

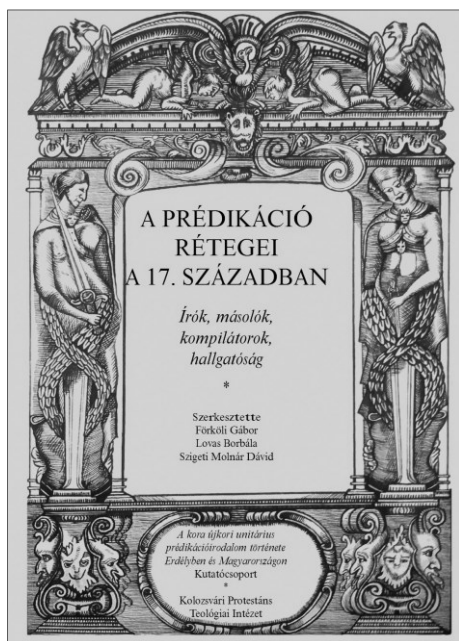
Kulcsár Árpád

Förköli Gábor – Lovas Borbála – Szigeti Molnár Dávid
(szerk.): *A prédikáció rétegei a 17. században. Írók, másolók, kompilátorok, hallgatóság*

A kora újkori unitárius prédikációirodalom története Erdélyben és Magyarországon Kutatócsoport – Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet, Budapest 2024. 306 old. ISBN 978-963-489-673-9

A kora újkori unitárius prédikációirodalom története Erdélyben és Magyarországon kutatócsoport és a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet 2023. június 30-án konferenciát szervezett Budapesten az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. A konferencia témája kapcsolódott a kutatócsoport korábbi tanácskozásához és műhelymunkájához, ahol az igehirdetések 17. századi történetét vizsgáltuk. Így hát a korábbiakhoz hasonlóan az erdélyi és magyarországi prédikációs anyagra összpontosítottunk. Az előadók több főtema mentén vizsgálták az unitárius, római katolikus, református, evangélikus prédikátorok, illetve kötetek, korpuszok, kéziratok és nyomtatott források történetét, kiegészítve ezt a szombatos szöveggyűjtemény bemutatásával.

A kötet a konferencián elhangzott előadások bővített és szerkesztett változatát tartalmazza. Az első tanulmány a 17. század első harmadának prédikációs

ós irodalmát tekinti át. Az előadások második tömbje az unitárius, a harmadik a katolikus és református prédikációkat, szerzőiket, másolóikat és forrásait mutatják be; a negyedik a halotti beszédek és temetési orációk témájába enged betekintést; az ötödik a prédikációs